

A török népek népdalai

A jelek és a szakkifejezések magyarázata

ABCD = Minden sorában újat tartalmazó négysoros dallam

ABBA = Két különböző tartalmú sorból álló dallam

A^5B^5 = Az *A* és *B* sor egy kvinttel magasabban megismételve

A^3A^2A = Az *A* sor terccel magasabban, *A* sor szekunddal magasabban, majd az *A* sor

$a^1 + a^2$ = Az *A* sort akotó két motívum

A_k = Az *A* sortól csak záróhangjában, illetve zárómotívumában eltérő dallamsor

A_v = Az *A* sor variánsa

A hangterjedelem jelölésében és a kadenciahangok jelzésében a záróhang alatti oktávot római számokkal jelöljük, a záróhang felettieket pedig arab számokkal: például 1–8 az alaphangtól az oktávig terjedő, a VII–b3 a záróhang alatti hangtól a kistercig tartó hangterjedelmet jelöl.

A kadenciahangok a dallamsorok záróhangjai. 4 (5) VII kadenciasor például olyan négysoros dallamhoz tartozik, amelynek első sora a 4. fokon zárul, a második az 5.-en, a harmadik pedig a záróhang alatti szeptimen. A negyedik az 1. fokon, ezt nem írjuk ki. Ha más, például a VII. fokon ér véget a dallam, ezt így jelezzük: 4 (b3) 1 (VII).

Chord (bichord, trichord, tetrachord) a diatonikus, vagyis ugrást nem tartalmazó skálák alsó két, három, négy hangból álló részeit jelenti.

Ton-nal (biton, triton, tetraton stb.) jelöljük az olyan két, három, négy hangból álló hangcsoportokat, amelyek hangközugrást tartalmaznak.

A pentatónia különböző modusait a következőképp említjük: *szo*-pentaton = *szo*-*la*-*do*-*re*-*mi*-(*szo*'-*la*'), *la*-pentaton = *la*-*do*-*re*-*mi*-*szo*-(*la*'-*do*') *do*-pentaton = *do*-*re*-*mi*-*szo*-*la*-(*do*'-*re*'); *re*-pentaton = *re*-*mi*-*szo*-*la*-*do*-(*re*'-*mi*'); *mi*-pentaton = *mi*-*szo*-*la*-*do*-*re*-(*mi*'-*szo*').

Ebben a fejezetben a vizsgált török népek zenéit mutatom be, a saját gyűjtéseimet részletesebben, a többiit vázlatosabban. A népzeneiket a következő sorrendben tárgyalom:

A Balkán, a Transz-Kaukázus: a Közel-Kelet és a Közép-Kelet török népei

1. Törökország és az Oszmán Birodalom uralma alatti területek török népei (anatoliai török, trákiiai szúfi, dobrudzsai tatár, gagauz)
2. Iráni törökök és azeri kisebbségek (azeri, hemszilli török, karapapah, valamint nem-török azeri kisebbségek: avar, tat, zahur, hegyi zsidó, orosz)
3. Észak-Kaukázus és a Krím török népei (karacsáj-balkár, kumük, nogaj, türkipen, kairaim)

A Volga-, az Ural-vidéki és nyugat-szibériai népek

1. Volga–Ural–nyugat-szibériai népek (Volga–Ural–nyugat-szibériai tatár, csuvas, bas-kír, valamint néhány itt élő finnugor nép: mordvin, votják, cseremisiz)

Közép-ázsiai török népek

1. Közép-ázsiai oguzok (= türkmén)
2. A közép-ázsiai vagy Aral-Kaszpi kipcsakok (kazak, karakalpak, kirgiz)
3. Közép-ázsiai turkik (üzbég~tádzsik, ujugur, jugur)

Szibériai törökök

1. Dél-szibériai törökök (altaji török, hakasz, sor, tuva)
2. Kelet-szibériai törökök (= jakut)